

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ο προβληματισμός.....	25
1.1. Η έννοια των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.....	25
1.2. Νομοθετική πρόβλεψη	27
§ 2. Μεθοδολογία	31
2.1. Πεδίο αναφοράς.....	31
2.2. Αντικείμενο της έρευνας	31

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

§ 3. Ελληνική έννομη τάξη	35
3.1. Σύνταγμα	35
3.1.1. Προστασία της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 § 1 Σ)	39
3.1.2. Ισότητα όλων των Ελλήνων πολιτών (άρθρο 4 Σ).....	41
3.1.3. Απόλυτη προστασία ζωής, τιμής και ελευθερίας χωρίς δια- κρίσεις (άρθρο 5 § 2 Σ).....	48
3.1.4. Προστασία οικογένειας, παιδικής ηλικίας, ατόμων με ανα- πηρία και ηλικιωμένων (άρθρο 21 Σ).....	54
3.1.4.1. Προστασία της οικογένειας (άρθρα 9 § 1 εδ. β' και 21 § 1 Σ)	55
3.1.4.2. Πολύτεκνες οικογένειες (άρθρο 21 § 2 Σ).....	57
(α) Γενικά	57
(β) Ειδικά, η παροχή ηλεκτρικής ενέργειας σε ευπα- θείς ομάδες καταναλωτών: ευάλωτοι πελάτες και ενεργειακή φτώχεια – πολύτεκνες οικογένειες.....	60
3.1.4.3. Προστασία (των παιδιών και) της νεότητας.....	72
3.1.5. Δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας (άρθρο 22 § 1 εδ. β')	75

3.1.6. Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου (άρθρο 25).....	79
3.1.7. Λήψη θετικών μέτρων ως προς την ισότητα ανδρών και γυναικών (άρθρο 116 § 2).....	85
3.2. Κοινή νομοθεσία.....	87
3.2.1. Νόμος 4368/2016	88
3.2.1.1. Προσωπικό ΑμεΑ Ν.Π.Ι.Δ. δήμων.....	88
3.2.1.2. Πρόσβαση ανασφάλιστων και ευάλωτων ομάδων στο ΕΣΥ.....	88
(α) Δικαιούχοι της προστασίας	88
(β) Αντικείμενο της προστασίας.....	91
(β.1) Άρθρο 33 ν. 4368/2016	91
(β.2) Άρθρο 31 ν. 5194/2025	91
(β.3) ΥΑ ΓΠ.οικ. 30268/2022	92
(β.4) Άρθρο 13 ν. 4558/2018.....	93
(β.5) Άρθρο 84 § 2 ν. 4985/2022	94
(β.6) Άρθρο 19 § 1 ν. 4486/2017	94
(β.7) Άρθρο 47 ν. 4753/2020	94
(γ) Κατοχή ΑΜΚΑ.....	94
(δ) Όροι πρόσβασης.....	95
(ε) Οφειλές των δικαιούχων στη φορολογική διοίκηση.....	95
3.2.2. Νόμος 4052/2012 (μνημόνιο 2): άστεγοι.....	95
3.2.3. Νόμος 5029/2023 για την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού: «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία	97
3.2.3.1. Γενική στοχοθεσία	97
3.2.3.2. Δράσεις και προγράμματα.....	97
3.2.3.3. Ορισμοί	99
3.2.3.4. Υπεύθυνοι αποδέκτες αναφορών στη σχολική μονάδα και όργανα εξέτασης.....	100
3.2.3.5. Ομάδες δράσης	102
3.2.3.6. Αναφορές.....	104
§ 4. Ευρωπαϊκός χώρος (περιφερειακό επίπεδο).....	106
4.1. Συμβούλιο της Ευρώπης.....	110
4.1.1. Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης.....	110
4.1.2. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)	111

4.1.2.1. Γενικά	111
4.1.2.2. Απαγόρευση των διακρίσεων (άρθρο 14)	113
(α) Θεμέλιο και ρύθμιση.....	113
(β) Επικουρικός χαρακτήρας	114
(γ) Το 12ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο	115
(δ) Δυσμενής (διακριτική) μεταχείριση	116
(ε) Κριτήρια διακρίσεων.....	119
4.1.3. Ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας των μειονοτήτων	123
4.1.3.1. Σύμβαση Πλαίσιο.....	123
4.1.3.2. Προστατευόμενα δικαιώματα.....	124
4.1.4. Ευρωπαϊκός Χάρτης Μειονοτικών και Περιφερειακών Γλωσσών.....	126
4.1.5. Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης	126
4.1.6. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του Παιδιού	132
4.1.7. Σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου σε σχέση με τις εφαρμο- γές της βιολογίας και της ιατρικής: Σύμβαση για τα ανθρω- πινα δικαιώματα και τη βιοϊατρική.....	138
4.1.8. Σύμβαση για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο και Πρόσθετο Πρωτόκολλο, σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρα- τσιστικής και ξενοφοβικής φύσης, που διαπράττονται μέ- σω Συστημάτων Υπολογιστών	141
4.1.8.1. Η Σύμβαση.....	141
4.1.8.2. Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο	142
4.1.9. Σύμβαση για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων	144
4.1.10. Σύμβαση για την Προστασία των Παιδιών κατά της Γενετή- σιας Εκμετάλλευσης και Κακοποίησης.....	150
4.1.10.1. Γενικά.....	150
4.1.10.2. Οι κατ' ιδίαν προβλέψεις	151
4.1.10.3. Προβλέψεις για το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο	154
4.1.11. Σύμβαση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας	156
4.2. Ευρωπαϊκή Ένωση.....	164
4.2.1. Συνθήκη της Λισαβόνας.....	164
4.2.2. Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	169
4.2.3. Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (2000/C 364/01)	175

4.2.3.1. Η ιστορία της διάταξης	175
4.2.3.2. Ισότητα έναντι του νόμου (άρθρο 20)	177
4.2.3.3. Απαγόρευση διακρίσεων (άρθρο 21).....	180
4.2.3.4. Ισότητα γυναικών και ανδρών (άρθρο 23)	182
4.2.3.5. Δικαιώματα του παιδιού (άρθρο 24)	184
4.2.3.6. Δικαιώματα των ηλικιωμένων (άρθρο 25).....	186
4.2.3.7. Ένταξη των ατόμων με αναπηρία (άρθρο 26)	187
4.2.4. Αρχή της μη διάκρισης.....	189
4.2.4.1. Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της ΕΕ, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής	189
4.2.4.2. Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της ΕΕ, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία.....	192
4.2.4.3. Οδηγία 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου της ΕΕ, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών.....	194
4.2.4.4. Οδηγία 2006/54/ΕΚ του ΕΚ και του Συμβουλίου της ΕΕ, της 5 ^{ης} Ιουλίου 2006 για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης	197
4.2.4.5. Απόφαση - Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28 ^{ης} Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου	202
4.2.5. Οδηγίες που μεταφέρθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη	205
4.2.5.1. Από το 1976 έως το 2006.....	205
4.2.5.2. Η Οδηγία 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13.7.2009 με τίτλο «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ» (EEL 211/14.8.2009).....	212
4.2.5.3. Οδηγία 2019/944/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου	

και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019 σχετικά με τους κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρι- κής ενέργειας και την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ	213
---	-----

§ 5. Διεθνές δίκαιο (παγκόσμιο επίπεδο).....218

5.1. Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών.....	222
5.2. Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	225
5.3. Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ).....	228
5.4. Διεθνής προστασία των μειονοτήτων	230
5.5. Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώ- ματα (ΣΟΚΠΔ) και Προαιρετικό Πρωτόκολλο.....	231
5.6. Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠΔ), Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα σχετικό με την κατάργηση της ποινής του θανάτου ...	234
5.7. Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες	238
5.8. Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης φύσεως φυλετικών διακρίσεων (CERD).....	243
5.9. Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο	251
5.9.1. Περιεχόμενο της Σύμβασης.....	251
5.9.2. Έννοια του όρου «διάκριση κατά των γυναικών»	252
5.9.3. Γενικές ρυθμίσεις ως προς τα μέτρα που πρέπει να λάβουν τα συμβαλλόμενα κράτη	253
(α) Νομοθετικά μέτρα.....	254
(β) Προσωρινά μέτρα	254
(γ) Αλλαγή κοινωνικών και πολιτιστικών προτύπων.....	255
(δ) Καταπολέμηση της εμπορίας και έκθεση των γυναικών στην πορνεία.....	255
5.9.4. Δικαιώματα που πρέπει να πραγματώσουν τα κράτη	256
5.10. Σύμβαση για την εξάλειψη των βασανιστηρίων και της σκλη- ρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CAT) και Προαιρετικό Πρωτόκολλο.....	258
5.11. Σύμβαση για την προστασία των ατόμων από αναγκαστική εξα- φάνιση (ΣΑΕ).....	260

5.12. Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (CRC).....	261
5.12.1. Γενικά	261
5.12.2. Αρχή της μη διάκρισης.....	267
5.12.2.1. Γενικά: το άρθρο 2 της Σύμβασης.....	267
5.12.2.2. Παιδιά ασυνόδευτα ή/και χωρισμένα από τις οικο- γένειές τους	274
5.12.2.3. «Παιδιά του δρόμου».....	274
5.12.2.4. Παιδιά κατά την εφηβεία	277
(α) Γενικά	277
(β) Έφηβοι με αναπηρίες	278
(γ) Έφηβοι με διαφορετικό, από το δυαδικό πρότυ- πο, σεξουαλικό προσανατολισμό	279
(δ) Έφηβοι μειονοτήτων και αυτόχθονες.....	279
5.12.2.5. Παιδιά κατά τη μετανάστευση	280
5.12.2.6. Παιδιά με αναπηρία	283
5.12.2.7. Δικαίωμα στην υγεία και τις ιατρικές υπηρεσίες.....	287
(α) Γενικά.....	287
(β) HIV/AIDS.....	289
5.12.2.8. Αυτόχθονα παιδιά και τα δικαιώματά τους	290
5.12.2.9. Δικαίωμα στην ανάπαυση και στο παιχνίδι	292
5.12.2.10. Υποχρεώσεις των κρατών σχετικά με την επίδραση του επιχειρηματικού τομέα στα δικαιώματα του παιδιού.....	293
5.12.2.11. Δικαίωμα των παιδιών στο σύστημα απονομής δι- καιοσύνης ανηλίκων	294
5.12.2.12. Δικαιώματα των παιδιών σε σχέση με το ψηφιακό περιβάλλον	296
5.12.3 «Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού»	297
5.12.3.1. Εννοιολογικό βάθος.....	297
5.12.3.2. Υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κρατών	306
5.12.3.3. Σύνδεση του βέλτιστου συμφέροντος με την αρχή της μη διάκρισης	310
5.12.3.4. Μεταχείριση των ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών	311
5.12.3.5. Μεταναστευτικό δίκαιο	312
5.12.3.6. Δικαίωμα στην υγεία και τις ιατρικές υπηρεσίες.....	318
5.12.3.7. Αυτόχθονα παιδιά	319
5.12.3.8. Υποχρεώσεις των κρατών σχετικά με την επίδρα-	

ση του επιχειρηματικού τομέα στα δικαιώματα του παιδιού	321
5.12.3.9. Δικαίωμα των παιδιών σε σχέση με το ψηφιακό περιβάλλον	322
5.13. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals – SDGs) του ΟΗΕ	323
5.13.1. Ισότητα των φύλων (SDG 5)	324
5.13.1.1 Πρόοδος του Στόχου 5	324
5.13.1.2. Στοιχεία και αριθμοί	324
5.13.1.3. Επιδίωξη Στόχου 5	325
5.13.2. Αξιοπρεπής εργασία (SDG 8)	326
5.13.2.1. Πρόοδος του στόχου 8	326
5.13.2.2. Στοιχεία και αριθμοί	326
5.13.2.3. Επιδίωξη Στόχου 8	327
5.13.3. Μείωση των ανισοτήτων (SDG 10)	328
5.13.3.1. Πρόοδος του Στόχου 10	328
5.13.3.2. Στοιχεία και αριθμοί	328
5.13.3.3. Επιδίωξη Στόχου 10	329
5.13.4. Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί (SDG 16)	330
5.13.4.1. Πρόοδος του Στόχου 16	330
5.13.4.2. Στοιχεία και αριθμοί	330
5.13.4.3. Επιδίωξη Στόχου 16	331

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

§ 6. Ανασύνθεση του κανονιστικού συστήματος της αρχής μη διάκρισης των δικαιωμάτων των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων	335
6.1. Δυναμική εξέλιξη της προστασίας	335
6.2. Γενική θεωρία περί γενικών αρχών	337
6.2.1. Οι θεμελιώδεις αρχές ως αφηρητές (ιδέες) ή σταθμίσεις (αποφάσεις) του νομοθέτη	337
6.2.2. Sine qua non η ρητή αναγνώριση από το νομοθέτη;	338
6.2.2.1. Ο νομικός θετικισμός και οι αρχές του δικαίου	338
6.2.2.2. Οι αρχές ως στοιχείο του ισχύοντος δικαίου	339
6.2.2.3. Οι γενικές αρχές ως αφαιρετικές προτάσεις σχηματιζόμενες από έναν αριθμό ειδικότερων κανόνων	341

6.2.3. Ειδικά, οι γενικές αρχές του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου.....	342
6.3. Κατάληξη	345
6.3.1. Απαγόρευση αρνητικών διακρίσεων.....	345
6.3.2. Άμεση και έμμεση διάκριση: αιτιώδης σύνδεση της δυσμενούς μεταχείρισης με κάποιο προστατευόμενο γνώρισμα	347
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	353
(Α) Ελληνική	353
(Β) Ξενόγλωσση	362
ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	367